

INHOUD

Uitnodigingen

Historisch festival: Beleef wat motoren beweegt!	2
Exclusief Erfgoed: Bezoek aan industrieel erfgoed in Noord-Frankrijk	4
Bedrijvig Brussel: Industrieel erfgoedwandeling en bezoek aan La Fonderie	6

Tentoonstellingen

De voorstad groeit! Kunst en industrieel verleden in Montignies-sur-Sambre (Charleroi)	8
De maquettemaker: een verwaarloosd ambacht	9

Verslag

S.O.S. Carcoke Zeebrugge!	10
---------------------------------	----

Aanwinsten

Collectie scheikundige instrumenten in Kerkrade	11
Documentatiecentrum SIWE	11

Redactieadres: SIWE v.z.w. • Stapelhuisstraat 15 • 3000 Leuven • Tel. & fax: 016-58 43 42

€-mail: info@siwe.be • Website: www.siwe.be • Verschijnt tweemaandelijks

Verantwoordelijke uitgever: André Montald • Mercatorpad 14/301 • 3000 Leuven

UITNODIGING

Historisch festival: Beleef wat motoren beweegt!

Voor de vijfde keer organiseert **Industrion**, Museum voor Industrie en Samenleving in het Nederlandse Kerkrade, een festival voor historische motoren en machines. Deelnemers uit België, Duitsland en Nederland tonen in het weekend van 6 en 7 september 2003 hun met liefde gerestaureerde schatten. Te zien zijn onder andere stoomwalsen, stationaire motoren, historische tweewielers, stoommachines, oldtimers, tractoren en verbrandingsmotoren. De internationale collectie wordt aangevuld met *highlights* uit de eigen verzameling van

Industrion, zoals een zeldzame *Verweromotor* (1912). De klappers van het festival zijn de Amerikaanse tractoren *Oil Pull* (1911) en *International* (1910). De machines en motoren worden doorlopend gedemonstreerd.

In en rondom het museum zijn diverse kinderactiviteiten waaronder Oud-Hollandse spelen, speurtochten en tractorraces. Stoomgroep Limburg toont in het museum een aantal van haar stoommodellen en geeft informatie over werking en bouw van de modellen. Meer informatie vindt u op www.industrion.be.

Ruth Timmermans

Praktisch

Siwe vzw nodigt haar leden en geïnteresseerden uit om mee dit festival te bezoeken. Deel vóór 31 augustus uw voorkeurdatum (6 of 7 september) mee aan het SIWE-secretariaat (info@siwe.be of 016/58.43.42) en wij bezorgen u de nodige praktische informatie.

UITNODIGING

Exclusief erfgoed **B**ezoek aan industrieel erfgoed in Noord-Frankrijk

Op zaterdag 4 oktober 2003 organiseert SIWE exclusieve bezoeken aan drie uitzonderlijke industriële erfgoedsites in Noord-Frankrijk. **La manufacture des Flandres** is in zekere zin een Vlaams initiatief. De firma Craye werd destijds overgenomen door Hendrik Persijn en ging deel uitmaken van de groep Flemish Tapesty, gespecialiseerd in weven van tekeningen met de jacquardtechniek. Vandaag heeft het bedrijf gespecialiseerde designers in dienst en produceert nog altijd allerlei nieuwe producten. Tegelijk wordt in de manufacture in Rou-

baix sinds oktober 2001 de geschiedenis van de jacquardtechniek gedemonstreerd, te beginnen bij een 18de-eeuws houten handweefgetouw en eindigend bij een bijna supermoderne computergestuurde Picanolmachine die verschillende honderden inslagen per minuut maakt. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de overschakeling van de schietspoel naar de grijpers en zie je hoe vroeger de tekeningen werd overbracht op de kartons. Op 4 oktober krijgen we 's ochtends een exclusieve rondleiding door José Honoré, een Vlaming die er momenteel museumdirecteur is en die ons met zeer veel kennis zal inwijden in deze specifieke weeftechniek. Wie al een kijkje wilt nemen, kan terecht op <http://madefla01.50g.com>.

Om twee uur 's middags worden we verwacht in het **Centre national de molinologie** in Villeneuve d'Asq. Ook daar krijgen we een exclusief weekendbezoek onder leiding van de directeur Jean Bruggeman. Dit molencentrum bevat de verschillende molentypes, zoals een watermolen, een windmolen, een zeer uitzonderlijk houten olieslagmolen en een diesemaalderij. Daarnaast beschikken ze over een hele collectie materiaal over molens. Ondanks het feit dat dit centrum in Noord-Frankrijk ligt heeft het goede banden met Vlaanderen en wordt er vaak naar Vlaamse molens verwezen.

We eindigen om 16u00 aan de andere kant van Rijsel in de **Distillerie Claeysens** in Wambrechies. Deze distillerie werd gebouwd in 1817 en is intussen op de lijst van monumenten geplaatst. Ze is momenteel eigendom van GDC uit Charleroi. Toen deze distillerie op de monumentenlijst werd geplaatst, werd meteen de verplichting opgenomen om te blijven produceren volgens het oude procédé. De distillerie bestaat uit drie delen: een maalderij met een werkend machinepark uit de vroege 19de eeuw, de zaal om de wort te bereiden en ten slotte de gistkuipen en de stookkolommen. Het bottelen gebeurt in Charleroi. De rondleiding gebeurt onder leiding van een Nederlandstalige gids.

Luc Wante

Praktisch

Wanneer: 4 oktober 2003 – **Uur:** 9u00
stipt – **Waar:** parking Kinopolis Kortrijk (afrit 2 richting Hallen, aan de lichten rechts en aan de volgende lichten nog eens rechts). Van Kortrijk-station rijdt een pendelbus naar Kinopolis. Wie met het openbaar vervoer komt, geeft best een seintje op 016/58.43.42 of info@siwe.be, zodat we de carpooling vanaf Kortrijk kunnen organiseren.

Inschrijven: vóór 20 september 2003 door overschrijving van 15 euro (leden) of 18 euro (niet-leden) op rekeningnummer 001-3088106-90 van SIWE vzw o/v Noord-Frankrijk + naam + adres + telefoonnummer.

UITNODIGING

Bedrijvig Brussel Industrieel erfgoedwandering en bezoek aan La Fonderie

Op 17 mei 1983 werd La Fonderie boven het doopvont gehouden. De oorspronkelijke oprichters kregen intussen ruime bijval uit alle lagen van de bevolking en vooral van de Brusselsaars. *La Fonderie of het Centre d'histoire économique et sociale de la Région bruxelloise* verbindt intussen kennis over industrieel erfgoed met sociaal-economische, industriële, maritieme en stadsgeschiedenis. De eigen collectie speelt daarin een cruciale rol.

La Fonderie is ook bekend van haar aandacht voor bedreigde industriële panden en monumenten in het Brusselse Gewest. Sensibiliseren doet deze vereniging ook door het uitstippen van 'industrieel erfgoedwanderingen', bij-

voorbeeld doorheen de Brusselse kanaalzone. Hoogtepunt van het najaar wordt ongetwijfeld de tentoonstelling *Fabrique d'Art over La Compagnie des Bronzes*, ooit gevestigd in de huidige gebouwen van La Fonderie in Molenbeek. La Compagnie des Bronzes werd opgericht in 1854 en was gespecialiseerd in het vervaardigen van bronzen monumenten, kunstvoorwerpen, decoratie en lichtarmaturen. In de tweede helft van de negentiende eeuw verwierf de Compagnie wereldfaam met het gieten van bronzen monumenten, zowel in België (bijvoorbeeld Egmont en Hoorn, de Brabo-fontein) als in het buitenland (bijvoorbeeld het hek van de New Yorkse Zoo en het *Lord Leighton*-herdenkingsmonument in Engeland). Aan de basis van dat succes lag de technische superioriteit van het atelier, dat ook met de meest vooraanstaande beeldhou-

1900. *Compagnie des Bronzes. Usines. Atelier de remontage.*

wers van zijn tijd samenwerkte.

Na de Eerste Wereldoorlog vond de Compagnie des Bronzes steeds minder aansluiting bij de nieuwe stijlontwikkelingen en in 1979 sloot deze ooit vermaarde bronsgieterij de deuren. Het vervolg is bekend... en vanaf 3 oktober 2003 kunt u er de tentoonstelling

Fabrique d'Art gaan bekijken. Voor meer informatie, ook over de andere activiteiten van La Fonderie, kunt u terecht op 02/41.99.50 of op info@lafonderie.be.

Ruth Timmermans

Op zaterdag 8 november 2003 trekt SIWE vzw naar Brussel voor een erfgoedwandelende onder de deskundige leiding van Patrick Viaene. Speciale aandacht gaat naar de herbestemming van bedrijven tot lofts en diensten. Op het parcours komen we onder andere langs de Sint-Gorikhallen, de voormalige brouwerij L'Etoile, de lederfabriek van Delvaux, Echos de la Bourse en IMIFI. De eindbestemming is La Fonderie in Molenbeek, met een geleid bezoek aan de tentoonstelling over La

Compagnie des Bronzes. Niet te missen dus!

Praktisch

Wanneer? zaterdag 8 november 2003

Waar? afspraak om 13u30 aan de loketzaal van het Centraal Station in Brussel
Inschrijven? 4 euro voor leden, 6 euro voor niet-leden, te betalen vóór 1 november 2003 op rekening van SIWE vzw 001-3088106-90 o.v.v. bedrijvig brussel + naam + aantal deelnemers

TENTOONSTELLINGEN

De voorstad groeit! **Kunst en industrieel verleden** **in Montignies-sur-Sambre** **(Charleroi)**

Op 4 juni 2003 opende de tentoonstelling *Montignies sur Sambre, une commune au patrimoine peu commun* haar deuren in het Musée des Beaux-Arts van Charleroi. Talrijke werken op deze tentoonstelling hebben industriële landschappen, de werkende mens en zijn leefwereld tot onderwerp. We noemen slechts "Les loisirs de l'ouvrier" door schilder **Fernand Verhaeghen**, "La récolte des pommes de terres" van **Firmin Baes**, en een buitengewoon schilderij "Le coron" van de in Vlaanderen onbekende schilderes **Gilberte Dumont**. Normaal vertoeven deze kunstwerken in het voormalige gemeentehuis (heden diensten-centrum) van de fusiegemeente Montignies-sur-Sambre.

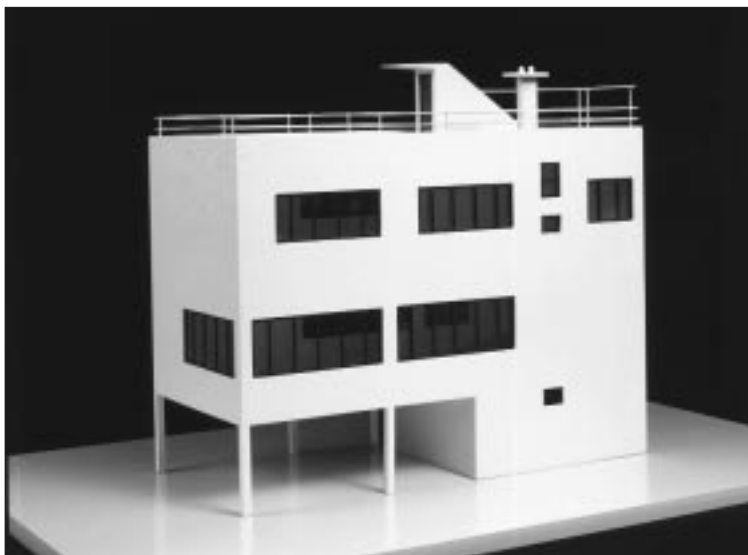
De collectie groeide aanvankelijk vooral aan door het initiatief van voormalig cultuurgezinde burgemeester **Edmond Yernaux**, naar wie tevens het modernistisch sportcomplex in zijn gemeente (naar ontwerp van architect **Victor Bourgeois**) werd genoemd. Vanaf 1927 tot kort na de Tweede Wereldoorlog drukte Yernaux een uitgesproken stempel op deze industriële gemeente door de realisatie van diverse infrastructuurwerken en door een vooruitstrevend cultuurbeleid gericht op de ontvoogding van de arbeider. Het is de bedoeling in de nabije toekomst soortgelijke tentoonstellingen over de industriële gemeenten rond Charleroi op te zetten. Intussen wordt zowel het artistiek als het bouwkundig (inclusief het industrieel) patrimonium van de stad en de agglomeratie geïnventariseerd.

Patrick Viaene

Praktisch

De tentoonstelling is toegankelijk tot 15 september 2003 in het Musée des Beaux-Arts (Stadhuis, 2de verdieping), Place Charles II te Charleroi, van dinsdag tot en met zondag van 10 tot 17 uur. Meer informatie op 071/86.11.34 of www.charleroi-museum.org.

De maquettemaker: Een verwaarloosd ambacht

Tot en met 27 oktober 2003 loopt in het Museum voor Architectuur "De Loge" in de Kluisstraat 86 te Elsene (Brussel) een boeiende tentoonstelling van architectuurmaquettes uit eigen bezit en uit diverse private collecties. De eerste architectuurmaquettes verschenen zo'n achtduizend jaar geleden in Mesopotamië en het oude Egypte. Voor architecten en ingenieurs is de maquette vooral een hulpmiddel om hun ruimtelijk ontwerp en constructiemethoden zo goed mogelijk voor te stellen en bekendheid te geven. De tentoonstelling, voortreffelijk opgesteld in een voormalige logetempel naar ontwerp van architect Fernand Bodson, presenteert meer dan honderd maquettes van woonhuizen, scholen, bedrijfsgebouwen e.d. vervaardigd van het einde van de negentiende eeuw tot het einde

van de twintigste eeuw. Naast een documentaire waarde hebben talrijke maquettes, vervaardigd in de meest uiteenlopende materialen, ook een wetenschappelijke en artistieke betekenis.

Patrick Viaene

Praktisch

Naar aanleiding van deze expo verscheen een handig (Franstalig) boekje getiteld *La troisième dimension* uitgegeven door Archives de l'Architecture Moderne (AAM) en geredigeerd door tentoonstellingskamer en directeur Maurice Culot. De tentoonstelling is toegankelijk van dinsdag tot zondag van 12 tot 18 uur (op woensdag tot 21 uur). Verdere inlichtingen: 02/642.24.74 of fondation.architecture@skynet.be.

VERSLAG

S.O.S. Carcoke Zeebrugge!

In Zwankendamme langs het zeekanaal Brugge-Zeebrugge ligt één van de meest grootschalige en interessante industrieel-archeologische sites van Vlaanderen, Carcoke Zeebrugge. De oudste nog aanwezige gebouwen en installaties (kolenmagazijn, stoomketelhuis, sulfaatfabriek, een aantal magazijnen) dateren van voor de Eerste Wereldoorlog. Tijdens het interbellum en de jaren 1950 werd de technische infrastructuur uitgebouwd, met een nieuwe kantoorvleugel, een kolenbreker en -toren, uitbreiding van de cokesbatterijen, een nieuwe benzolfabriek, pijpcondensator, wastorens, gashouder en watertoren). De laatste oven werd met steenkool geladen op 30 mei 1996.

Carcoke wordt weldra gesaneerd door OVAM, de Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij. Met het oog op het eventuele behoud van bepaalde elementen van het merkwaardig Carcok-complex wordt momenteel door het Studie-bureau ERM (Environmental Resources Management NV) een rapport samengesteld. Op 24 mei jl. werd SIWE door ERM uitgenodigd voor een bezoek ter plaatse, gevolgd door een bespreking. Deskundigen van verschillende overheidsdiensten en verenigingen (Dienst Monumentenzorg Stad Brugge, Provincie West-Vlaanderen, VVIA, Bestuur voor Monumenten en Landschappen) waren aanwezig. Allen, niet in het minst SIWE die ik op deze

bijeenkomst vertegenwoordigde, zijn overtuigd van de uitzonderlijke waarde van dit industrieel landschap. Het geheel vormt door zijn schaal en volledigheid een unicum in Vlaanderen, voortreffelijk geïllustreerd en onderbouwd in een ERM-rapport. De aanwezige sporen van vandalisme (in hoofdzaak beperkt tot het verminken van het kantoorgebouw) noch het argument van de bodemverontreiniging rechtvaardigen de vernietiging van dit complex. SIWE benadrukt hoe op de Internationale Bauaustellungen "IBA-Emscher Park" en "IBA Fürst-Pückler-Land", maar ook in op diverse plaatsen in Catalonië (Spanje) en de Oeral (Rusland) wordt gedemonstreerd welke culturele, toeristische en educatieve mogelijkheden grootschalige industriële sites als Carcoke in petto kunnen hebben.

Patrick Viaene

Praktisch

ERM-contactpersoon is Pieter Schrooten,
Meersstraat 138 D in 9000 Gent. Tel.:
09/242.86.49. E-mail: pieter.schrooten@erm.com.

AANWINSTEN

Collectie scheikundige instrumenten uit Kerkrade

Begin juli 2003 mochten twee SIWE-medewerkers gaan rondneuzen in het depot van **Industrion** in het Nederlands-Limburgse Kerkrade. Het museum Industrion is prachtig gelegen naast het NS-station, waar op woensdag en zondag de (stoom)lok van de *Miljoenenlijn* halt houdt. Recent werd het vijf jaar oude museum uitgebreid met een nieuw depot. Om die ruimte optimaal te gebruiken, diende een keuze te worden gemaakt uit het aanwezige materiaal. De overige toestellen en machines moesten een plaatsje vinden in andere musea of bij verenigingen voor industrieel erfgoed. SIWE vzw kon op die manier enkele interessante stukken toevoegen aan de collectie scheikundige toestellen, zoals een modernere versie van Kjeldahl, een refractometer, een balans, een penetrometer, divers glaswerk,... . Geïnteresseerden kunnen de collectie bij SIWE komen bekijken of bestuderen na afspraak.

Documentatiecentrum SIWE neemt steeds concretere vormen aan

Recent heeft SIWE vzw een grote sprong voorwaarts gemaakt in de ontwikkeling en uitbouw van een informatie- en documentatiecentrum inzake industrieel en wetenschappelijk erfgoed. Er werd een aantal recente publicaties verworven en er werd een systeem

van ruilabonnementen opgezet. Naast de aanzienlijke collectie handboeken die reeds in het bezit waren van SIWE vzw, zal binnenkort ook de collectie oude tijdschriften en handboeken, van onze medewerker Karel Haustraete, die werd beheerd door professor Hendrik Deelstra uit Antwerpen, een plaatsje krijgen in de Molens van Orshoven. Om die grote volumes boeken en tijdschriften op een geschikte wijze te kunnen bewaren en consulteren, werden een tijdschriftenrek en gewone rekken aangekocht. Een volgende stap is de catalografering. Ook u kunt ons helpen om het documentatiecentrum te doen groeien. Heeft u nog oude technische en wetenschappelijke handboeken, catalogi of tijdschriften op zolder waar u graag vanaf wilt? Heeft u een artikel of boek geschreven dat absoluut niet mag ontbreken in de collectie? Brengt uw vereniging een gespecialiseerd tijdschrift uit over industrieel of wetenschappelijk erfgoed? Contacteer ons op info@siwe.be.

Ruth Timmermans

HOE LID WORDEN VAN SIWE?

Door uw bijdrage te storten op rekening 001-3088106-90 van
SIWE v.z.w. • Stapelhuisstraat 15 • 3000 Leuven.

Jaarlijkse bijdrage: sympathiserend lid: € 12,50 • steunend lid: vanaf € 25,00.
Ieder lid ontvangt zowel het SIWE-Magazine als de SIWE-Nieuwsbrief.

SIWE vzw is aangesloten bij:

CONTACTFORUM
VOOR
ERFGOEDVERENIGINGEN

De werking van het SIWE-trefpunt wordt mogelijk gemaakt door de financiële steun van:

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

Leuven.
Eeuwoud,
springlevend.

**FORTIS
BANK**

Solid partners, flexible solutions

REMY

BC 1608
P.B. - P.P.
België - Belgique

Artfitekantoor: 3360 BIERBEEK
Erkenningsnummer: P209286

Arzender: SIWE v.z.w.
Stapelhuisstraat 15
3000 Leuven